

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2000 m. kovo 18 d.

Nr. 56 (11)

Saturday supplement March 18, 2000

No.56 (11)

Lietuvių vienybės savaitgalis Čikagoje

Š.m. kovo 11-12 d. savaitgalį Čikagoje būtų galima pavadinti ypatinga lietuvių vienybės švente. Galbūt taip atsitiko dėl to, kad atėjo laikas padėti tašką visiems susikaldymams ir mesti iššūkį Lietuvai: dėl visų bendros gerovės „vienybė teydi“. O galbūt ir dėl to, kad šį savaitgalį stengtasi kuo prasmingiau paminėti Nepriklausomybės atkūrimo dešimtmetį. Vienaip ar kitaip, savaitgalis visiems, jo renginiuose dalyvavusiems, paliko malonų, ilgalaikį prisiminimą.

Literatūros vakaras

Kovo 11 d. vakare Jaunimo centre įvyko *Lietuvių balsų* literatūros konkurso premijos įteikimo šventė, dalyvaujant ne tik gausiai Čikagos ir apylinkių publikai, bet keliems svečiams iš Lietuvos, jų tarpe Lietuvos Rašytojų sąjungos pirm. Valentinui Sventickui, pirmosios premijos laureatui Justinui Sajauskui; publikoje taip pat matėme žymų Lietuvos partizanų Antaną Lukšą. *Draugo* laikraščio redaktorius Valdas Radzius, Cleveland, Ohio, dr. Joną Jasaitį ir daugybę kitų svečių — kurių nei išvardinti nedrįstame (kas bus jei vieno ar kito nepaminėsime?). Svarbiausia, salė — pilnutėlė, o publika — labai įvairių pažiūrų ir nuomonių, tą vakarą pamiršusi tarpusavio skirtumus ir atvykusi pasidžiaugti švente, kuri jau gan reta mūsų tarpe.

Programa pradėta Lietuvos himnu ir *Lietuvių balsų* redaktoriaus Vytauto Radžiaus pasveikinimu, o tolimesnei jos eigai vadovavo Dalia Sokienė. Malda, prašant Aukščiausiojo palaimos tėvynei ir jos vaikams, sukalbėjo kun. Riman-tas Gudelis, tuomet į sceną buvo pakviesti asmenys, vienaip ar kitaip su literatūros konkursu bei išklėmis susiję. Tik viena kėdė scenoje buvo palikta tuščia — tai simbolinė vieta dr. Jonui Adomavičiui, kurio došnumo dėka buvo galima skirti premijas už Lietuvos partizanų kovų ir tremtinių kančių aprašą. Dr. J. Adomavičius — svarbiausias šio konkurso mecenatas, išklėmis nedalyvavo, motyvuodamas, kad jis, ne garbės ir padėkos ieškodamas, skiria lėšas svarbiems lietuvių darbams.

Laureatai ir vertinimo komisija

Grazių padėkos žodžių ir linkėjimų Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo šventės proga pasakė LR generalinis konsulas Čikagoje Giedrius Apuokas ir LR gen. garbės konsulas Vaclovas Kleiza. Konkurso vertinimo komisijos aktą perskaitė Danutė Bindokienė, pastebėjusi, kad konkursas (ir jo premijų įteikimo šventė) yra geras pavysdys, kaip galima vieningai bendrauti ir dirbti bendram labui. Šio svarbaus projekto metu artimai bendradarbiavo *Draugo* ir *Lietuvių balsų* redaktoriai, nors nelabai tolimoje praeityje tarp šių dviejų laikraščių ideologijos bota nemažų sprūdžių. Vertinimo komisija sudaryta iš Lietuvoje ir

JAV-se gyvenančių asmenų, bet darbas vyko labai sklandžiai. Visi penki nariai pasiskyrė už tuos pačius rankraščius, tad išrinkti premijuotinus buvo lengva. Konkursui atsiųsti 54 rankraščiai — visi, išskyrus vieną, iš Lietuvos. Juos skaitė ir vertino: Lietuvos rašytojų sąjungos pirm. Valentinus Sventickas, taip pat iš Lietuvos dr. Vilijus Užtupas; iš JAV: rašyt. Vytautas Volertas, Lietuvos rašytojų draugijos pirm. Stasė Petersonienė ir *Draugo* vyr. redaktorius Danutė Bindokienė.

Kaip minėta, pirmąją premiją, 5,000 dol., laimėjo Saldaporio slapyvardžiu pasirašytas rankraštis *Suvalkijos geografija*, kurio autorius yra marijampolietis Justinas Sajauskas;

antroji — po 1,500 dol. kiekviena — teko už rankraštį *Lietuvos kario likimas*, pasirašytą J. Ventos slapyvardžiu, ir rankraštį *Akmenuotas patirties kelias* — Motiutės slapyvardžiu. J. Vento yra Janina Kliučinskienė-Semaškaitė iš Kauno; Motiutė — dr. Aldona Vasiliauskienė iš Vilniaus; trečioji premija, 1,000 dol., paskirta už rankraštį *Užverstų šulinių vanduo*, pasirašytą Austejaus Seliutės slapyvardžiu. Tikroji autorės pavardė — Nijolė Gaškaitė Žemaitienė. Tarp kitko V. Sventickas padarė visiems staigmeną, atvežęs ir parodęs, dar spausdintą, knygą: *Užverstų šulinių vanduo!*

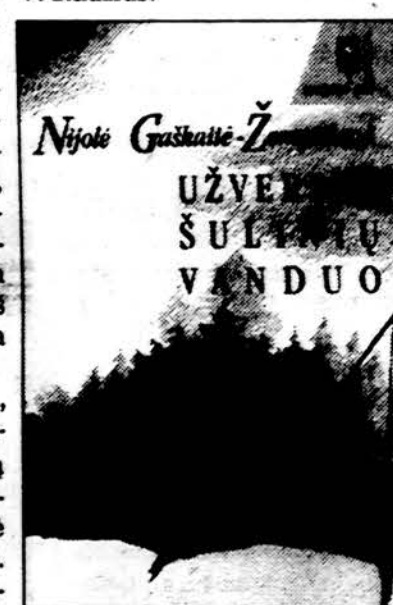
Padėkos ir sveikinimai

Redaktoriaus V. Radžiaus pakvieta į sceną J. Sajauską ir jam įteikė premiją, o kitiems laureatams premijas į Lietuvos paprašytas nuvežti Rašytojų sąjungos pirmininkas. Premijos laureatas tarė gražų padėkos žodį konkurso sumanytojams, vykdytojams ir visiems užsienio lietuviams. Jo kalba spausdinama šiame *Draugo* šeštadieninio priedo numeryje.

Ypač prasmingai kalbėjo rašytojas, literatūros kritikas Valentinus Sventickas, apibū-

dinę konkurso eigą, premijuotuosius kūrinius ir Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo sukakties dešimtmetį — kas atlikta, kas nejučiomis praslydo be dėmesio. Jis, neslėpdamas dabarties nesklaidumą, vis tik į ateitį žvelgė viltingai (kalba taip pat spausdinama šiame priede).

Konkurso laimėtojų sveikino Lietuvos rašytojų draugijos pirm. Stasė Petersonienė, o programos vadovė Dalia Sokienė perskaitė kelis sveikintimus, tarp jų ir Lietuvos prezidento Valdo Adamkaus ir Lietuvos ambasadoriaus JAV-se Stasio Sakalausko; *Lietuvių balsų* leidėjų vardu dėkojo Domas Adomaitis ir redaktoriaus V. Radzius.

Trečioji premija laimėjęs rankraštis, Nijolės Gaškaitės-Zemaitienės *Užverstų šulinių vanduo* — jau išleistas knyga.

Meninė programa

Po neilgos pertraukos meninė programa, muzikinė kompozicija „Miškų aidas“ atliko pats jos autorius muz. Ričardas Sokas, talkinant jo vadovaujamam moterų vokaliniam vienietui, gitaristui Vytautui Katiliui, akaitovui Viktorui Jasinskui ir jaunajam Donatui Sokui. Tai nauji ir įdomiu būdu į atitinkamų dainų bei muzikos intarpus įpintų trijų premijuotųjų rankraščių ištraukos. Deja, programa buvo labai ilga, tad publika pradėjo net nekantrauti. Nepaisant nusikandimų tuo ištestum, toks montažas, pateiktas gerų atlikėjų, buvo tikrai vertingas šio vakaro pajaviravimas.

Pasibaigus išklėmis didžiojoje Jaunimo centro salėje, dauguma svečių sugužėjo į apatinę patalpą pavakariniauti ir pabendrauti.

Sekmadienio pamaldos

Nors tai nebuvo literatūros šventės dalis, bet lietuvių vienybės tema gražiai įprasmino ir papildė sekmadienį Šv. M. Marijos Gimimo parapijoje, Marquette Parke, vykusios ekumeninės pamaldos, dalyvaujant katalikų, evangelikų liuteronų ir evangelikų reformatų dvasininkams bei tikintiesiems. Pamaldų tikslas — paminėti Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo šventę su gilia padėka Aukščiausiam už suteiktą tėvynei laisvę.

Liturgijoje dalyvavo: lietuvių evangelikų liuteronų Tėviškes parapijos klebonas vysk. Hansas Dumpys, Šv. M. Mergelės Gimimo klebonas

Literatūros konkurso premijų įteikimo išklmėse kovo 11 d. Jaunimo centre. Scenoje iš kairės: Lietuvos balsų redaktoriaus Vytauto Radžiaus, Domas Adomaitis, Lietuvos Rašytojų sąjungos pirm. Valentinus Sventickas, Draugo vyr. redaktorė ir vertinimo komisijos pirm. Danutė Bindokienė, Lietuvos Respublikos gen. konsulas Čikagoje Giedrius Apuokas, Lietuvos rašytojų draugijos pirm. Stasė Petersonienė, gen. garbės konsulas Vaclovas Kleiza. Nuotr. Jono Tamulaičio

Kaip upė, sugriovusi užtvanką

Valentinus Sventickas

Šis mūsų susitikimas kovo 11-tąją tikrai ypatingas. Nepriklausomybės atkūrimo dešimtmetį minime ne tik jausmais, mintimis ir žodžiais, bet ir — padarytu darbu, kurio svarba neįvardinama.

Laikraštis *Lietuvių balsas*, pasitelkęs garbingus mecenatus, paskelbė konkursą, kurio temą apibrėžė taip: „Bet kurio literatūrinio žanro kūrinyje apie Lietuvos partizanų kovas už tėvynę ir tremtinių kančias skaudžiausiu mūsų tautos istorijos metu“. Vertinimo komisija gavo 54 rašto darbus. Su šypsena galima pasakyti, kad komisijos nariai turėjo perkimsti be maž 13 kg popieriaus. Taip pat juokaudamas prasiūsiu: maniau, kad bus daugiau grafomanijos, tad skaitymas būtų greitas. Bet ne, pasirodė, kad parašyta

nemažai vertingų kūrinių.

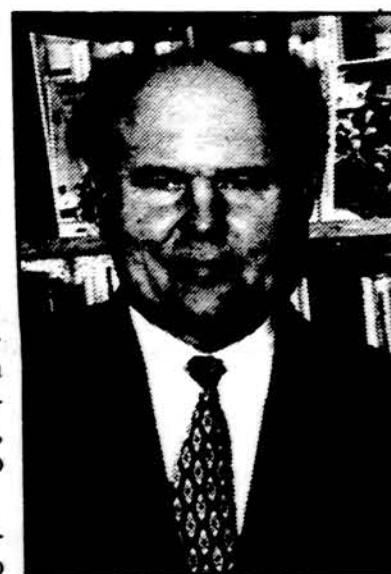
Taigi pirmą išvadą: konkursas pasisekė, paaiškėjo rašyti reikšmingomis temomis, paskatino kūrybines pajėgas. Tad konkurso sumanytojai ir rengėjai — garbė jiems — patikė, praturtino mūsų literatūrą.

Antra išvada: gavome vertingosios prozos ir fakto literatūros, dokumentikos — su išliekamąja verte; reikšmingesnių poezijos kūrinių, deja, nesulaukėme, beveik nebuvo dramaturgijos.

Trečia: yra įsidėmėtino atsinaujinimo, — greta tradicinio pasakojimo kūrinių išvydome visai modernios meninės kalbos ir naujo požiūrio žymių, greta aptariamos temos kūrinių būdingų tragizmo, dramatiškumo ir patetikos balsų išgirdome „sruogiškos“ ironijos, griežto realizmo gaidų.

Konkursas sumanytas čia, Čikagoje. Ką gi — svetur gyvenantys lietuviai dar kartą padarė tai, kas nepadarėta Lietuvoje. Bet štai kas įdomu ir netikėta: beveik visi šių lietuvių parapijų varžybų dalyvių buvo iš Lietuvos (išskyrus vieną), ir visi laurai atitenka lietuvių parapijose kūriniams. Apie netikėtumą kalbu dėl to, kad išsivijoje tautinio pasipriešinimo literatūros parašyta daug ir geros, tad ir šikart jos galėjome tikėtis. Bet gal ir apie dėsningumą galime kalbėti, — sovietmečiu Lietuvoje tokią kūrybą skelbti buvo užginta, tad ji išsiskleidžia tik dabar. Kaip upė, sugriovusi užtvanką. Dar viena staigmena, vėta atskirų ilgusiu apmąstymų, — tarp konkurso laimėtojų nėra visiemis žinomu profesionalių rašytojų.

Daug kartų teko darbuotis panašiose vertinimo komisijose. Nemanau, kad jų sprendimai yra granitinė tiesa. Prisiminkim, pavyzdžiui, B. Sruogos *Milžino paunksmės* konkursinę istoriją. Taigi būna, kad vieni kūrinių laimi premijas, kiti ilgą gyvenimą. Vertinant meną sverti sunku ir dėtis visą žiniu teisoliu nesveika. Svarbiausia — ir kūrinių, ir jų vertinimų turi savo laiko žymių. Tą laiką pralenkiantys, tradiciją keičiantys kūriniai neretai dėl to nukencia. Jau pasiryžti už tokį balsuoti, bet paskui pavilgoji, kad tavo sprendimas gal pernelyg asmeniškias, kad tas vienas tavo balsas tebus, kad jis sutrukdys sutartinį

Lietuvos Rašytojų sąjungos pirm. Valentinus Sventickas.

komisijos (nejučia galvoji ir apie jos sudėtį) sprendimą. Ir šikart buvo vienas kitas kūrinių, sukėlęs man tokių nu-jautimų.

Bet pažvelkime pagaliau į laimėtojus.

Pirmąją premiją laimėjo Saldaporio slapyvardžiu pasirašyta *Suvalkijos geografija* — dokumentiškai tikrų trumpųjų vaizdėlių pasakojimas apie pokario kovas Lietuvos kaimuose. Apie partizanų, stribus, apie paprastus žmones, kurie pasitinka vienus ir kitus savo susigūžusiose sodybose. Tikri vietovardžiai, pavardės ir pravardės, slapyvardžiai, atsitikimai. Akivaizdu, kad autoriaus vaikščioti, kalbėtis, užrašinėti. Taigi sukurta, Suvalkijos pasipriešinimo mozaikinis vaizdas. Įvardinta Suvalkija, bet iš tiesų aprėpta ir didžią žemę. Faktų tikrumas ir užties stebinantį jų gausa čia nėra vienintelė vertybė. Daug nulemia pasakojimo būdas ir kūrinių nuotaika, Justinas Sajauskas — tokia tikroji Saldaporio pavardė — sugebejo atkurti ar sukurti tokį išpūdį ir tokį nusiteikimą: taip ir kova, ir gyvenimo kasdienybė pokario kaime atspares salygomis yra tragiška, dramatiška, nenu-spaėjama, bet tai dar ne pasaulio pabaiga, tauta turi išsilaikyti ir tikrai išsilaikys. Pasakojimai trumpi, be jausmų pertekliaus ir patetikų, be nuosprendžių ir pamokslavimų, tačiau su neabejotinai prielankumu pasipriešinimo keliu einančiai tautai. Yra nutylejimų erdves, kurių (skaitydami) lengvai užpildome savo patirtimis ir žinojimais, kartu įstikindami, kad ne tik plepi proza gali būti daug pasakan-

ti. Jauki šypsena, pašaipos brūkšny, gyvai čiurlenantis sakiny — šie pasakojimo ypatumai tik sustiprina gyvybingos, ištvermingos, visa pakeičiančios tautos paveikslą.

J. Sajauskas 1994 m. yra išleides prozos knygą *Prūsija*, 1999 m. — Tauro apygardos partizanų vardyną *Ištark mano vardą* (kartu su A. Vilutienė).

Antrąją premiją pagiriami du kūrinių.

Motiutės slapyvardžiu atsiųstos monografijos apie Praną Dovydaitytį autorė pasirodė esanti istorikė Aldona Vasiliauskienė. Ji yra parašiusi disertaciją apie antrąjį Lietuvos statutą, išleidusi daug knygų — ypač apie lietuvių katalikišką intelektualinį sąjudį, apie lietuvių katalikų akademijos akademikus, toliau rašo monografinius darbus.

1941 m. birželio 14-tos protokole, suimant P. Dovydaitytį, yra užrašas, kad arešto metu paimta 50 kg rankraščių. Minėdamas bent šią vieną veikalo detalę, noriu pasakyti, kad istorikė, rašydama apie profesorių, Lietuvos Nepriklausomybės akto signatarą, žymų katalikų veikėją, 1942-aisiais sušaudytą Seve-rouralsko lageryje, pati surinko daug archyvinės medžiagos ir atsiminimų, surado tarybų protokolus, 43 profesorius laiškus, pasirėmė anks-tesniais ir naujaisiais tyrimais. Moksliškai nuodugniai ir nuosekliai atskleista P. Dovydaičio įvairialypė veikla, kūryba, katalikų patrioto asmenybės žavesys ir tragiškas likimas.

Dabar atsiverskime bemaž 500 mašinraščio puslapių kūrinių *Lietuvos kario likimas*. Nemažą jo dalį galėtume vadinti dokumentuota apysaka apie Joną Semašką — legendinį majorą Liepą. J. Ventos slapyvardžiu šį kūrinių, laimėjusių dar vieną antrąją premiją, komisijai atsiuntė kaulinietė Janina Semaškaitė-Kliučinskienė. Jos pasakojimai teka žurnalistikos ir beletristikos paribais, aprepdami ne tik minėto Majoro Liepos, bet ir daugybės kitų partizanų, tremtinių bei lagerininkų kovos, kančių, likimų vaizdus. Beletristinių kreipinių, dabarties apmąstymų literatūrinė ir intelektualinė

Nukelta į 2 psl.

Kaip upė, sugriovusi užtvanką

Atkelta iš 1 psl.

kultūra, pati veikalo sandara nėra aukštos prabos, bet vykusi pasirinkti ir prakalbinti žmonių gyvi, tikroviški pasakojimai, net pati „personazų“ kalbesena bei jausena sukuria panoramišką ir pasipriešinimo esmės atskleidžiantį paveikslą. Pasakojimus perkerta trumpi faktų ir dokumentų įtarpai, Stasio Untulio eilėrašciai, pagaliau prie J. Semaškos asmenybės grąžinantis laiškas. J. Semaškaitė sovietmečiu yra išleidusi knygų vaikams ir jaunimui, 1994 m. — knygą *Vaičėno būrio žūtis*.

Šių dviejų veikalų įvertinimas netiesiogiai parodo tai, ką dabar reikia tiesiai pasakyti, — didžiausią dalį konkurso pateiktų kūrinių sudarė fakto literatūra, ir komisija šią pakraipą deramai pagerbė. Ištakingai paprastai: tai darbai, kuriuos tautos istorijos, savimones ir kultūros labai reikėjo padaryti.

Trečią premiją laimėjo tradicijos pletotė — romanas *Užverstų šulinių vanduo*, kurį Austijos Sėliutės slapyvardžiu iš Šiaulių atsianti Nijolė Žemaitienė. Partizanų kova, jaunų kovotojų idealai ir buitis, jų meilė ir bendravimo būdas — visa tai natūraliai pina romano intriga. Ji idomuskaityti, kartu su herojais ir autore išgyventi pavojus, viltis ir svajas, plaukti tave įtraukiančių įvykių greita srove, stabteletti susimastymo ar lietuviško vietovaidžio užtekiuose. Graži kalba, neįmantrus pasakojimas, saikinga patriotinė patetika — visa tai žada šiam romanui pakankamą populiarumą, taigi kalba apie rašytojos pasitarinimą pačios problematikos garbei ir pilietiškos lietuvių prozos menui.

N. Žemaitienė yra išleidusi knygas *Pasipriešinimo istorija, 1944-1953*, *Zuvusiųjų prezidentas*, *Partizanai apie pasaulį, politiką ir save*.

Už šios kalbos ribų lieka daug kūrinių. Tarkim, buvo stiprių apsakymų, trumpų atsiminimų, kūrinių fragmentų, — jie tiesiog negalėjo varžytis su dideliais kūriniiais. Lieka ir isidėmėtų ypatumų. Bent telegrafiskai apie juos. Išidėmėjau polinkį vaizduoti vaikus ir jaunimą pasipriešinimo ir tremties keliuose. Lig šiol mažai tevaizduota „arbaismenų“ gyvenimą. Labai skaudų rašymą apie jau senkančio ginkluoto pasipriešinimo grimasas. Bandymus ir jas pavelti su tragiška ironija, pažįstama iš pasaulio literatūros. Pastangas parodyti ir partizanų būrius infiltruotų agentų tikrąją gausą ir baisesių jų veiklos padarinius, slepiant mus lig šiol.

Antra mano kalbos dalis turėtų priminti Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dešimtmetį.

Atgauti nepriklausomybę ir išsilaikyti. Toks užsidegimas ir tokia uždovis prieš dešimtį ar vienuolika metų gerokai užstojo mūsų galvojimą apie tai, kaip tvarkysimės nepriklausomybės atgavę.

Ati Dievui, išmintingiausias Sąjūdžio galvos buvo nutašiusios pirmuosius, greičiausiai, daug lėmusius teisinius sprendimus. V. Landsbergis 1990-ųjų kovą pasireiškė kaip talentingas ir aistringas tų juridinių greitųjų rašytojas ir sakytas. Atėjo tikron talkon ir valstybės istorija —

ankstesnių nepriklausomybės tarpsnių patirtis. Ir, žinoma, laisvės dvasią kursiusi iš-eivija.

Ar turėtume graužtis, kad nelabai toli žvelgėme prieš dešimtį metų? Šiandien gali pasigirsti gailėstaujančių ar priekaištaujančių balsų, bet tuomet vargiai galėjo būti kitaip. Kitaip atrodytų šit kaip: Dovydas, šandien eisiantis prieš Galijotą, rytą atsieda prie kompiuterio ir nuodugniai suplanuoja artimiausio dešimtmečio pajamas ir iš-laidas, užjūrio keliones, nuotakas ir bendražygių paieškas...

Politinio ir buitinio niur-gėjimo („vel daroma ne tas, ne taip“) dabar yra. Žiūrint dešimtmečio akiplota, su tuo šiokiadienišku stenėjimu tik-rai nesinori sutikti. Ne kartą ir aš esu inkštes dėl „liku-tinio“ požiūrio į kultūrą. Bet negaliu net gretinti visokių nepriteklių, tarkim su žodžio laisvės išsikvojimu.

Dešimtis metų nėra ilgas laiko tarpsnis, o padaryta la-bai daug. Sava valstybė, savi įstatymai, kitokia santvarka, kitokia visuomenė, kitokia ūkininkavimo tvarka... Daug darbų, įtampos, apsisprendimų, atsispyrimų (Sausio 13-toji) reikėjo toms permai-noms, kurias dabar galiu nu-sakyti vienu sakiniu.

Prisipažinsiu, kad prieš porą dešimtmečių apie tokią Lietu-vos permainų spartą nelabai drįsau svajoti. Tad ne už ką nepasakytiau, kad tikėjaisi daugiau, net jeigu dabar pra-dėčiau taip manyti.

Kas čia pasakytą — pasak-ya ta dėl įvykių esmės, didžiojo kelio. Pastarasis dešimtmetis Lietuvai tikrai nepaprastai svarbus. Per jį būsim atstatę Lietuvos valstybingumą vi-siems laikams — kol valsty-bingumo sąvoka bus panaši ir šiandieninė. Dėl to šito meto darbai ir datos (1990-2000) įspūdingai atrodo Lietuvos istorijos veikaluose.

Taigi kelias tiesus, bet ne visa, ką juo lekdamas matai, gražiai atrodo. Šiurpsta kar-tais širdis ir kliūva žvilgsnis matant politikos kalbais, panašias į buvusių fermų griaučius ir kultūramių gru-vešius pakeleše.

Ko man gaila labiausiai. Vi-sai skirtingus žmones, di-džiausius minias telkusio jausmo, kurį prisimenu iš Sąjūdžio mitingų: eisim kartu, būsim dori, vieningi ir kan-trūs, dirbsim „žmonių gerybei“ (kartais atrodo, kad V. Kudir-ka „Tautiška giesmė“ parašė ne tiek savajam, kiek mūsų laikui). Telkė tas jausmas ir rizikinguose ginčuose, dekla-racijų kalvėse. Jau jo gal nebera. Suniokotas žmonių graibštumo, įtarumo voratin-klų, valdininkų korupcijos ir pasipūtimo, nusikalstamumo proveržių, bemat atsiradusio naujosios nomenklatūros sluoksnio. Puikus išieivijos specialistai, atvykę padėti Lie-tuvai, vietinės nomenklatūros priešiškauma ne kartą patyrė. Apie savo tautą dabar galvoju blogiau negu prieš dešimtį metų. Paprastas doras žmogus šiandien turi jaustis esąs nai-vus, nemokantis, nesubren-dęs, — taip jaustis ji vertia vi-kriausių gyvenimo žaidėjų (jokių skrupulų) materialinė sekmė arba (ir) karjera.

„Per nepriklausomybės de-šimtmetį labiausiai nukentėjo patriotizmas ir padarumas“ — neseniai pasakė Just. Marcin-kevičius.

Tas blogesnis galvojimas man labai sunkus, slepiantis. Ir teisinantis, taip. Žmonės atėjo į šiuos laikus su okupaci-jos kupra. Su kreivai šleivai paklotais vandentiekio vamz-dynais, su „kolektyvinę nuo-savybę“ įpratusia pasiimti ranka. Okupacijos išpaudai teber — sunaikintų dvarų ir vienkienių tuštumose, dirb-tinėse gyvenvietėse, daugia-bučių standartuose, žodyne, mastyje, įkaltoje frazėse. Tauta išblaškyta po pasaulį. Yra gyvenimo dalykų, apie ku-riuos tegali sakyti — prarasta, sukraipyta, išplėsta. Paika ap-simesti, kad to nebuvo, kad viskas viskas pataisoma. Ber-nardo Brazdionio eilėraštis „Ne visi“ dažnai perskaitomas kaip žaismingas. Jo smagių eilučių rimtumą pajusime ką tik pasakytų žodžių aplinkoje:

*O grėsmėn praėjus ir
pavojam
Nebe visas pats anas esi,
Nebe taip ir nebe tą
galvojam
Ir visi labai nebe visi.*

Iš kn.: *Šiapus ir anapus mūsų laiko*. — V., 1997, p. 66

Ne tik iš žodžių žinau, kas yra tremtis, Sibiras. Žinau, kad daugelis iš jų save vadi-nate tremtiniais. Bet likusieji Lietuvoje irgi buvo žiauriai ištremti — į jiems svetimą, į sutarybintą Lietuvą. Čia buvo sunku, labai sunku. Sunku dėl duonos, sunku širdžiai, protui, sąžinei, kalbai, kulturai.

1990-aisiais visi grįžome iš tremties. Suniokotuose na-muose pradėjome kurti gyve-nimą. Palyginimui 1957-ųjų konkretybės (tada sugrįžo mu-sų šeima) pusę namo užėmusi „Jaunosios gvardijos“ kontora, kitoje pusėje gyventa atkly-dėlio, vietoj grindų jau asla (tėvas ją nukasė — lentos te-bebuvo), per sodą išmalti bent tryš kolchozo keliai (apkaušė soferiukai lauzo obelų šakas ir juokiasi), klūonas tyčia per-keltas dvidešimt metrų toliau (atseit, jau ne tavo). Man šių konkretybių aprašymas dabar — kaip bendras įvaizdis. Tiek buvo likę Lietuvos.

Ar viskas miela dabar? To paties likimo kaimynai latviai ir estai gyvena geriau, jeigu tikėsime statistika. Mūsų įsta-tymų kūryba ir kasdieninė politika kažin kaip atplysusi nuo gyvenimo. Per mažą pa-prasto galvojimo: kad žmogui reikia prasimaitinti ir apsi-rengti, taigi dirbti ir užsi-dirbti, kad reikia turėti savo namus, šeimą, laisvalaikį. Nieko nepadaryta, kad jaunos šeimos turėtų savo namus (ir dar stebėjimai, kad tauta nesidaugina). Butų gerai, jeigu iš politinių metafizikų nusileis-tume ant žemės. Regis, čia būdavo kantrių lietuvių stip-rybės šakys. Kai kasdienybė bus žemiškai patvari, — jokie praeities vaidukliai ir dabarties pavojai šaknų ne-išplės.

Taigi vėl sakau: yra ne-grįžtamų prarasių. Yra grin-dlenčių, kurtas dar galima at-kasti. Ir yra 2000-ųjų nuosta-ba: šitai suniokota tauta vis dėlto išsilaikė, prisikėlė ir jau gyvena savo valstybėje.

Nors kalbėjau ne vien tik šventiška, dabar sakau, kad man didelė laimė ir garbė švesti Kovo 11-tąją kartu su Jumis. Širdingai dėkoju Lietu-vių rašytojų draugijai, suda-riusiai galimybę atvykti į iš-kilmes, mano viešnagės rū-pintojėliui Vytautui Radžiui ir globėjams Sofijai bei Stasiui Dziugams. Teskamba lietuvių balsas — tėvynėje ir pasauly-jė!

Kalba lietuvių balso premijų įteikimo iškilmėse ir Kovo 11-osios paminėjime Čikagoje š.m. kovo 11 d.

Bunda pavasaris. Nuotr. Romualdo Kisieliaus

Kodėl „geografija“, o ne „istorija“

Pirmosios premijos laureato Justino Sajausko kalba premijų vakare, kovo 11 d., Jaunimo centre, Čikagoje.

Susirinkome paminėti vi-siems mums reikšmingą įvykį — Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 10-metį. Tokios da-tos, kaip 1990.03.11, visiems laikams įeina tiek į valstybės, tiek į žmogaus gyvenimą.

Čikagos lietuvių bendruo-mėnė panašiai paminėti šią su-kaktį ne vien iškilėmis, bet paskelbė literatūros konkursą. Gražus sumanymas! Dar anks-tyvesniojo tautinio atgimimo pradiminkas, Petras Kriaučiū-nas yra pasakęs, kad, būdami negausūs, rungtynėse su len-kinimu ir rusinimu galime lai-mėti, tik laikydami „tau-tinio tobulėjimo evangelijos“, t.y. būdami stiprūs ne jėga, o dvasia. O kas labiau sustip-rins dvasią, kaip rašytojai, emėsi visai tautai reikšmingos temos?

Tema konkursui buvo pa-rinkta prasminga: pokaris Lie-tuvoje. Ši tema reikšminga daugeliui žmonių. Visų pirma, ji puikiai dera prie mūsų išieivijų iš Lietuvos, pagrindines nuostatas visur ir visada puoselėti lietuviškumą.

Atitiko konkursas ir mano nusiteikimą. Suvalkiją žinia apie jį pasiekė tuo metu, kai drauge su Marijampolėje esančio Tauro apygardos par-tizanų ir tremties muziejaus vadove Aldona Vilutiene plu-šome prie Suvalkijos partizanų vardo. Besiaiškinda-mas miško vyrų vardus ir slapyvardžius, rašiau dar vie-ną knygą apie pokarį — grozinę. Atėjus žiniai iš Či-kagos, ji buvo arti pabaigos. Beliko išsiųsti.

Taciu bene aktualiausias toks konkursas šiandieninei Lietuvai.

Pripažinkime, mūsų valsty-bė serga. Užmiršti prieš dešimtmetį tautą vienije šūkiai, dingio laisvės kovų euforija, o valdžioje atsidūrę vyrai, pa-mynę padorumą, skuba patys pralobti. Argi normalu, kad valdininku ir teisėjų atlygini-mai dešimtis kartų didesnį už eilinių tarnautojų atlygini-mus, kad vidury dienos iš bankų pavagiamos daugelio piliečių santaupos, o vagys te-bėra nenubausti, nes teise-saugininkai, pilna saują žer-damiesi iš valstybės aruodo, nesugeba arba nenori jų nu-

Lietuvių balso literatūrinio konkurso pirmosios premijos laureatas „Saldaporis“ — Justinas Sajauskas.

bausti.

Ypač nemaloni kultūros dar-buotojų padėtis: valstybės ne-mėdami, užsidaro humanita-rinio profilio leidiniai, bran-gsta vadovėliai, į kultūrinio gyvenimo paraštes atakliai stumiamas lietuviai labai reikalingas Vilniaus Kultūros ir meno institutas.

Šioje situacijoje mūsų iš-eivijų, paskelbtas konkursas patriotine tema įtaigoja mintį, kad ne visa Lietuva suklupo prieš aukso versį. Yra ir kita Lietuva: ta, kuri brangina praeities patirtį ir kovas.

Būdamas suvalkietis, pava-dinau knygą *Suvalkijos geo-grafija*, bet be didelių pastan-gų ją galima suvokti kaip Džukijos, Žemaitijos ar Aukš-taitijos geografiją: pokaris vi-soje Lietuvoje buvo vienodas. Tas pats okupantas ir toks pat pasipriešinimas jo vykdytam genocidui. Skyrėsi tik žmonių ir kaimų vardai.

Knygoje aprašyti tikri įvy-kiai. Parašiau tai jos pra-tarmėje, pakartojau dar sykį: tai ne autoriaus pramanai, o pokarį išgyvenusių žmonių prisiminimai, atpasakoti žodis žodiu.

Tuose žodžiuose tilpo viskas: tremtis, mušiai (pradedant garsioju Kalniškės ir bai-giant mažiau žinomis, bet ne mažiau tragiškais — Valkų, Žiemkelio, Raišupio, Lau-kiškių ir Palių susikirtimais), Blynų balius Marijampolėje,

Balsupių sodybos paslaptis

Justinas Sajauskas

Balsupiai — kaimas prie Balsės upelio, pusiaukelėje tarp Marijampolės ir Vilka-viškio. Iki 1940 m. kaimelis buvo žinomas nebet knyg-nešiais (jame gyveno „Siety-no“ draugijos vadovas Vincas Bielskus), derlingais laukais ir rūpestingai tuos laukus prižiūrinčiais Suvalkijos ūki-ninkais.

Lemtingomis 1940 m. birze-lio dienomis kaimas įsirašė į Lietuvos istoriją, tačiau įrašui perskaityti prireikė daugelio metų. Tiesą sakant, iki galo jis iki šiol neperskaitytas.

1991 m. šių eilučių autorius, rinkdamas žinias apie jau minėtą Balsupių knygnešį, aplankė Kaune gyvenančią jo dukrą Zuzaną Bielskutę-Rutkauskienę. Bevyndiodama prisiminimų kamuolį, ji prisitarė apie Vasario 16-osios aktą. Šneka pakrypo kita vaga ir dar tais pačiais metais buvo išspausdinta „Balsupių sody-bos paslaptis“. Deja, tąkart niekas ja nesusidomėjo.

Verta pažymėti, kad Biels-kus buvo dar ir valstybės Ord-inų kancleris. Viena jo pa-reigų buvo rūpintis aukštų valstybės apdovanojimų įteikimu ir saugoti dar neįteiktus apdovanojimus (Čikagoje, Bal-zeko muziejuje, galima pama-tyti, berods, Felikso Vaitkaus apdovanojimo laikiklį su Pi-jaus Bielskaus parašu). Reik-manti, kad tame pačiame seife prezidento kanceliarijos viršininkas saugojo ir Vasario 16-osios aktą. Apie tai liudijo jo dukterėčia, tai užsimenama ir Vasario 16-osios akto signa-taro Petro Klimo pažymoje.

Po metų kitų, perskaitę apy-braizą, nutarė „sublizgėti“ du marijampolietiai. Tik padarė jie tai nei šiaip, nei taip. Nei žodžiu neužsiminė apie Balsu-pius, jiedu paskelbė žiną, kad Aktas užkastas kitoje Mari-jampolės pusėje esančių Gude-lių kapinėse; radę atlieka-mo laiko, vyrai nuvažiuos ir jį iškasia... Paieškos baigėsi išraustu kapu ir nelabai riš-liais pasiaiškinimais spaudoje.

Dar po kelių metų buvusios Bielskų sodybos vietoje buvo pastatytas paminklinis ak-mo, o apie Aktą ir jo likimą buvo parašyta *Respublikoje*. Bet, norint geriau suprasti šiuos veiksmus, dera pirmiau-sia perskaityti čia spausdi-

namą apybraizą „Balsupių so-dybos paslaptis“.

****

1918 m. vasario 16 dieną Vilniuje, Didžiojoje g. Nr. 30 Lietuvos Taryba priėmė nuta-rimą, skelbiantį Lietuvos val-stybės nepriklausomybę. Pa-sak spaudos, buvo pasirašyti du Nepriklausomybės akto eg-zemplioriai. Vienas jų liko pas Tarybos pirmininką Joną Ba-sanavičių ir dingo greičiausiai po šio mirties 1927 m. vasario 16-ąją. (vasario 16-oji bus lem-tinga dar vienam pasakojimo veikėjui). Kitas Akto egzem-pliorius buvo saugomas atski-rai ir po metų atsidūrė Res-publikos Prezidento kancelia-rijos viršininko žinioje.

Kanceliarijai vadovavo Pijus Bielskus, gimęs 1880 m. sau-sio 11 dieną Marijampolės apskrityje ir valstiaus Balsu-pių kaime, mokesis Marijam-polės apskrities gimnazijoje ir Seinų kunigų seminarijoje. 1903 m. išvintintas kunigu, 1904-1910 m. jis dar studijavo Friburgo ir Louvaino universi-tetuose. Gavęs filosofijos dak-taro laipsnį, 1910 m. grįžo Lie-tuvon ir iki 1914 m. profesoriavo Seinų kunigų semina-rijoje. 1915 m. evakuotas į Tambovą, vadovavo „Žiburio“ draugijos mergaičių gimnazi-jai. 1918-1919 m. P. Bielskus vėl profesoriauja Seinuose, o 1919 m. birželio 16 dieną išvyksta į Paryžiaus taikos konferenciją kaip Lietuvos de-legacijos narys. Nuo 1920 m. kovo 1 dienos jis — Lietuvos užsienio reikalų ministro pa-tarėjas, delegacijos sienoms su Latvija nustatytis narys. Nuo 1921-ųjų balandžio 10 d. — Prezidento kanceliarijos virši-ninkas.

Pridėję, kad tiek studijuoda-mas, tiek dirbdamas Pijus Bielskus dar bendradarbiavo lietuviškoje spaudoje, kad mo-kėjo bent 7 kalbas, prieš akis turėsime tipišką to meto in-teligenčio ir valstybės veikėjo biografiją.

Netipiška ji pasidarė 1940-ųjų birželio 15 dieną Lie-tuvon plūstelėjus Raudonajai armijai.

Zuzana Rutkauskienė pri-simena, kad tą dieną kunigas Pijus Bielskus dalyvavo pri-micijose Plutiškėse.

Nukelta į 3 psl.

Opšrūtų epizodas ir išduotas Tauro apygardos štabas.

Dar labiau nei mūsų scenos mane traukė prie tuvojo staus atvartoto motinos ne-viltis, strybų dvasinis skurdas. Žuvinto etero dugnan gim-stancio prieš kareivio iš Azi-jos siaubas.

Kodėl pavadinau knygą „geografija“, o ne „istorija“? Labai paprastai: geografiniu principu buvo lengviau suri-kiuoti tarpusavyje dažnai ne-susijusius nutikimus.

Išsuntęs knygą Čikagon, laukiau rezultatų. Jaučiau: iš-eivija turėtų ją suprasti.

Kodėl taip galvojau? Ogi todėl, kad, nors ir išvengusi pokario kataklizmo, mūsų išieivija taip pat nestokojo juo-dų dienų. Prisiminkime DP stovyklas, prisitaikymo sveti-mame krašte sunkumus, nuo-latinį rūpestį dėl paliktų na-mų.

Ar ne šita dvasinė būsen-a vertia jus, išieivius, imtis kas-kart naujų akcijų palikto krašto naudai? Tokių, kaip šis konkursas, suteikiantis gali-

mybę dar kartą paraičioti tarp lūpų tokį mielą žodį — Lietu-va.

O kur dar leidybinė veikla, labdara, knygų, pašto ženklų, meno kūrinių kolektyvų davo-nojimas Lietuvai?

Naujausias tokios veiklos pavyzdys: kai lietuviškieji anarchistai neseniai Vilniuje sužlugdė labdaros akciją, Či-kagos lietuviai tai pastebėjo ir pasisovė kompensuoti Ukmer-gės vaikų namams tą sumą, kurios ukmergiečiai neteko dėl gatvės politikų piktava-liskumo.

Tokie mūsų išieivijos veiks-mai — daugiau nei labdara. Tai — neįkylus raginimas vi-siems, tiek išieiviams, tiek na-mie likusiems, nenuleisti ran-kų, rūpinantis savanaudišku-mo, korupcijos ir skurdo pel-mame krašte šalimi, nes ga-lima nusivilti draugais, gali-ma nusivilti politikais, gali-ma nusivilti meile ar net patių gy-venimu, bet niekada nevalia nusivilti tėvyne.

Acū! Jums už tokių ragini-

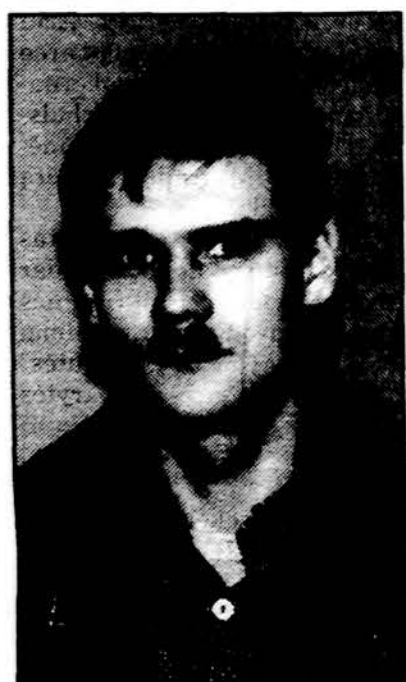

„Vieno liepto istorija“. Nuotr. Mindaugo Kavaliausko

Jaučiuosi kaip namie

Mindaugas Kavaliauskas.

— Šalyje, kur klesti fotografija, jaučiuosi kaip namie, kalba fotomenininkas Mindaugas Kavaliauskas.

Šių metų vasario mėnesio viduryje Čikagą pamatė vienas žymiausių Lietuvos jaunėsios kartos fotomenininkų — Mindaugas Kavaliauskas. Sužinoję, kad jis rengiasi savo pirmajai parodai šiame krašte (jos atidarymas bus kovo 24 dieną, penktadienį, 7:30 val. vakaro, Čiurlionio galerijoje), jį užkalbinome, prašydami atsakyti į

eilę klausimų, kurie galėtų dominti dienraščio *Draugo* skaitytojus.

— Amerikos lietuviai apie Jus labai mažai girdėjo. Ką galite trumpai papasakoti apie save?

— Esu fotografas, menotyrininkas, susidomėjęs menais dar mokykliniame amžiuje. Mokiausi moksleivių fotografijos mokykloje. Tada dalyvavau „mokiniškuose“ fotografijos konkursuose ir 1991 m. esu laimėjęs prizą kasmetiniame lietuvių konkurse Čikagoje. Tuo metu *Drauge* ir kituose laikraščiuose šmėstelėdavo viena kita mano nuotrauka iš atgimimo įvykių Lietuvoje. Tačiau vėliau studijavau menotyrą Vytauto Didžiojo universitete, kur dabar esu bebaigęs magistratūrą, fotografavau Dramos teatre, bendradarbiau su *Kauno diena*, išvykau studijuoti į Prancūziją ir turbūt todėl buvau labiau girdimas Lietuvoje ar fotografijos tėvynėje.

— Kokie didesni pasiekimai fotografijos srityje?

— Per pastaruosius metus įvyko keleta reikšmingų personalinių parodų ar projektų Prancūzijoje ir Lietuvoje. 1998 m. gavau pasaulinio prabangos produktų vadovo LVMH įmonės Jaunosios kūrybos prizą, kasmet teikiama už duotos temos interpretaciją

vaizduojamuose menuose. Man, kaip fotografui, džiugu, kad mano darbą gerai įvertino įtakingi meno žmonės, dalyvavę atrankos komisijoje — svarbiausių muziejų — Orsay ir Luvro vadovai. Beje, pastarojo direktorius P. Rosenberg apsilankė mano parodos, vykusių Paryžiuje, atidaryme. Taip pat džiaugiuosi, turėjau savo fotografijos tėvynėje savo kūrybos atstovų — Valstybinę biblioteką bei Mortier-Valat galeriją, kuri ruošia planuojamą pristatyti mano darbų pasaulinėje fotografijos mugėje Paris Photo. Apskritai galiu pasidžiaugti, kad šalyje, kur gimė ir klesti fotografija, jaučiuosi kaip namie. Kasmet dirbdamas didžiausiame festivalyje Arles (pietų Pranc.), neatsilikau nuo pasaulinių įvykių fotografijos srityje.

— Lietuvoje yra daug tarptautinio garso fotomenininkų. Kurie jų geriausiai pažįstami?

— Kadangi mokiausi fotomenininkų sąjungos mokykloje, nuo seno pažinojau kairiųjų „klasikus“ — A. Maciauską, R. Rakauską, R. Požerskį, taip pat vilniečius A. Sutkų, S. Žvirgždą, kritiką S. Valiulį. Su jais ir dabar daugiausia bendrauju. Nors kiekvienas jų — reikšmingi kūrėjai, ypatingai šiuos žmones vertinu už kolegiskumą.

— Kiek žmonių Lietuvoje žino apie užsienyje gyvenančius fotografus ir kurie jų geriausiai pažįstami?

— Žvelgdamas nuo savo „bokšto“, galiu pasakyti, kad, kai buvau šešiolikos, ypač žavėjauosi A. Kezio formalistinėmis kompozicijomis. Jis, be abejo, žymiausias užsienio lietuvis fotografas, buvo Lietu-

Įaugęs tarp žemės ir medžio šaknų

Šiandien, kai Leono Barausko jau nebėra mūsų tarpe... ir užlūžta sakinyš šitoj vietoj, nes sakau sau, ir vėl rašau atsisveikinimą. Atsisveikinti vis dar neišmokau — net trumpam laikui, o jau niekaip su tais, kurie, Algimanto Mackaus žodžiais, „suvisam sugrįžo...“ Taip pradėjo savo įžanginį žodį Henrikas Nagys 1976 metais išleistoje Leono Barausko įkalbėtų darbų plokštelėje, kurios viršelį puošia dailininkės Zitės Sodaitienės Leono Barausko profilis, įaugęs tarp žemės ir medžio šaknų, lyg tai būtų tąsą aktoriaus Barausko asmenybės, kuri klestėjo išėjimo lietuviško teatro pasaulyje. Toje plokštelėje randama ir Leono Barausko gyvenimo biografija, momentai iš jo sceninio pasirodymo įvairiose rolėse, jo šeimos ir asmeniškos nuotraukos.

Leonas Barauskas gimė 1926 m. gegužės 25 d. Želvaicių kaime, Telsių valsčiuje ir apskrityje. Visą savo jaunystę praleido Telsiuose, Žemaitijos sostinėje. Laikė save tikru žemaičiu ir draugai jį vadino Lėv. o Algirdas T. Antanaitis taip tvirtino apie Leoną Barauską žemaitišką kilmę: „Arb galėjo Leono žemaitiškumą patriotizmo suabejoti tie, kurie girdėjo jį tarti mišią rečiau, mūsų klasikinę Valančiaus „Palangos Jūzė“, arba iš termių vakaro-klum-pėto, skrybėlėto, drobinius marškinius tautine juosta persirišusio žemaičių kaimiečio...“

Atvykęs iš Vokietijos į Kanadą, 1949 metais Leonas Barauskas tuoj pat įsijungė į Montrealyje susiorganizavusią scenos mėgėjų grupę. Čia lietuviško teatro veikėjai pradėjo ruošti įvairius spektaklius.

voje žinomas anksčiausiai, nes pats dažnai apsilankydavo. Istorijos puslapiuose rasdavom K. Daugėlą, V. Augustiną pavarde, bet tik neseniai susipažinome su jų darbų visuma. Dabar pamatome A. Mikšio, J. Dovydeno fotografiją. Kas dėl mūsų dienų išievyti — apie jų veiklą žinoti dar sunkiau. Tarkim, po mano parodos, kurios atidaryme lankėsi Paryžiaus aukštuomenė, radau atsiliepimų knygoje padėką, kartu su mintimi, kad tokio Kavaliausko netekę girdėti ir Vilniuje...

— Kovo 24 d. Čikagoje yra Jūsų pirmoji paroda Amerikoje. Ar jų Dėdės Samo žemėje numatyta daugiau?

Šiandien užklaustas rašytojas, teatralas Jurgis Blekaitis taip prisiminė Leoną Barauską iš tų laikų: „Leonas Barauskas vaidino herojinį vaidmenį mano Montrealyje režisuotoj Škėmos *Živilėje*. Jis buvo draugiškas, atsakingas ir gabus aktorius, pasižymėjo geru balsu, dėkinga išvaizda. Buvo malonu su juo dirbti. Žiūrovai jį mėgo“.

Savo sceniniam gyvenime Leonas Barauskas gal labiausiai išgarsėjo, Kanadoje vaidindamas Girdvainį K. Borutis *Baltaragio Malūne* ir Zbigniaų B. Sruogos *Milžino paunksnėje*. Kartu su šiais vaidinimais aplankė, įvairius lietuvių telkinius ne tik Kanadoje, bet ir Amerikoje, išleido jų plokšteles, nepamiršo ir jaunimo, išleidęs „Žirginėlių“ plokšteles.

Į Čikagą Barauskai persikėlė 1963 metais, kur taip pat su energija ir entuziazmu įsijungė į sceninę veiklą. Atvykus muzikui Dariui Lapinskui į Čikagą, pasipylė beveik kasmetiniai įvairūs D. Lapinsko veikalai: 1966 m. opera „Lokys“, 1967 m. opera „Maras“ ir kiti, kuriuose Leonas Barauskas atliko įvairius vaidmenis — pasakotojo, deklamatoriaus ar pranešėjo. O 1968 metų rudenį, kartu su soliste Aldona Stempuziene ir Dariu Lapinsku, keliavo į reprezentacinę išvyką Pietų Amerikon, aplankė Venezuelą, Kolumbiją, Argentinos, Urugvajaus ir Brazilijos lietuvių. Šioje išvykoje Leonas Barauskas atlieka programą — nuo tautosakos iki Vytauto Macernio eilėraščių ar Juliaus Kaupo pasakų. Išvykoje, pagal Darių Lapinską, Leonas paliko didelį įspūdį, ne tik sceniniuose pasirodymuose, bet ir suruoštuose priėmimuose, kuriuose jis būdavo „oficialus kalbėtojas ir „ponas su sodriu balsu“.

— Kol kas tvirtai galvoju tik apie kovo 24-ąją. Kitus pasiūlymus svarstau atsargiai, nes turiu rūpestį iki gegužės pabaigti magistro tezes, kurias birželį ginsiu Kaune.

— Ko žiūrovai gali laukti ir tikėtis Jūsų parodoje Čiurlionio galerijoje?

— Gali tikėtis įvairios — nuo gaveniško susikaupimo, apmąstymų, prisiminimų iki pergalingos šventiškos nuotakos. Renginio pavairinimui keletą serijų pademonstruosiu skaidrėmis. Aš pats tikiuosi malonių susitikimų su parodos svečiais, kad jie išsida- mi galėtų pasakyti: „Idomu buvo!“

Kalbėjosi
Edvardas Šulaitis

Leonas Barauskas.

riuose jis būdavo „oficialus kalbėtojas ir „ponas su sodriu balsu“.

Leono Barausko energija buvo neišsemiamą, nes jis, šalia Dariaus Lapinsko pastatymo, dalyvavo ir daugelyje kitų rengiamų spektaklių, kaip K. Donelaičio *Metai*, K. Jurašiūno pasakojė *Eglė Žalčių karalienė*, Žilvino rolių, net ir „Dainavos“ ansamblio statytoje Gasparo Veličkos muzikinėje pjesėje „Nemunas žydi“, atlikdamas Jono vaidmenį. Jis taip pat pasireiškia režisroje, talkindamas „Antram Kaimui“, Čikagos Aukštesniajai lit. mokyklai statant „Prometėjaus“ inscenizaciją. Pagal Antanaitį, Leonas Barauskas nuolat norėjo mokytis, tobulėti, buvo jautrus, pareiškęs ir prisiimtą uždavinį visada bandė atlikti sąžiningai, kruopščiai, išmoksi savo rolę iki subtiliausių niuansų.

Šalia sceninio gyvenimo, jis su žmona Danute augino du sūnus — Andrių ir Viktorą. Vyriausias sūnus dabar yra advokatas, sukūrė lietuvišką šeimą ir gyvena St. Petersburg, Florida, o jaunesnysis Viktoras — baletas žvaigždė. Tačiau jam neteko matyti sūnų

pasiėkimų, nes, būdamas tik 48 metų, Leonas Barauskas 1975 m. kovo 21 d. mirė. Jis paliko ne tik savo jauną šeimą, bet ir visą išievyką, kuri galėjo būti ilgai gėrėtis jo tauria asmenybe ir gabumais lietuviškoje scenoje. Ir kaip Henrikas Nagys pasakė: „Levis kalbėjo ir dainavo taip įtaigiai, sugestiviai, nesistengdamas savo išgyvenimu nei jausmų nuslėpti, kad, ir nebūdamas scenos meno žinovas, tuojau supratai, jog čia yra aktorius iš Dievo malonės“. Tegu ši Dievo malonė jam ir dabar šviečia, minint jo 25 metų sukaktį.

Elvyra Vodopaliene

CHORAS ŠVĖNTĖ DEŠIMTMEČIO SUKAKTĮ

Prieš dešimtmetį įkurtas, Šiaulių universiteto docento Stasio Žalalio vadovaujamas, choras „Biciliai“ praėjusių Kalėdų metu šventė savo gyvavimo sukaktį. Ta proga choras giedojo Šiaulių miesto bei rajono bažnyčiose — pačią chorą atliekamo repertuaro sudaro bažnytinė muzika, stengiantis palaikyti Lietuvos bažnyčių giedojimo tradicijas.

Aktorius Leonas Barauskas B. Sruogos *Milžino paunksnėje*, vyšk. Zbignevo vaidmenyje.

Smėlio mintys — „kubistinis portretas“. Nuotr. M. Kavaliausko

Valencietės 1998 m. Nuotr. Mindaugo Kavaliausko